ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЧНОГО ПРИЙНЯТТЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Лисенко Ю. О.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького,

lulya888@ukr.net

Науковий керівник: кандидатка педагогічних наук, доцентка Сіпко Л. О.

Сучасне українське суспільство потребує змін та перебудування у здійсненні соціального та психологічного супроводу дітей з інвалідністю. Через військові дії кількість осіб із інвалідністю лише зростає, методи та технології супроводу зазнають змін через активну інтеграцію такої категорії осіб у суспільство.

Проблема організації соціально-психологічної роботи з особами, які мають особливості психофізичного розвитку вирішуються не лише шляхом створення спеціалізованих соціальних служб, але й за участю волонтерів та громадських організацій. Дана проблема розглядається у дослідженнях С.П. Архипової, О.В. Безпалько, І.С. Гамрецького, Л.А. Калініної та ін. Дослідники фокусують свою увагу на роботі з молоддю з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання; інтеграції людей з особливими потребами у соціум; соціальна та психологічна реабілітація дітей з функціональними обмеженнями за допомогою засобів мистецтва та ін. (Архіпова, 2011).

На даний час в Україні немає єдиного терміну, що визначає осіб, які мають фізичні чи психічні відхилення у здоров'ї. Зокрема у дослідженнях, а також в засобах масової інформації використовуються поняття: «особа з інвалідністю», «особа з обмеженими функціональними можливостями»; «люди з обмеженою дієздатністю»; «люди з особливими потребами»; «особи з вадами розвитку, неповносправні». Так, у Законі України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» (редакція від 31.08.2018) наводяться визначення: «особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім

середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності» (Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», 2018).

Психоемоційний стан та адаптація осіб з інвалідністю залежить від ставлення найблищого оточення (родини, батьків) та оточуючого суспільства. В сучасний психологічній практиці вживається термін «прийняття», що активно вживав К. Роджерс у гуманістичній психології. Дослідник трактував прийняття як безумовне позитивне ставлення батьків до дитини незалежно від того, чи радує вона зараз дорослих, це безпосередня взаємодія без негативізму та осуду, створення такого оточення, у якому дитину з інвалідністю визнають як повноцінного члена суспільства. Таким чином, психологічне прийняття – особлива позиція щодо себе та дитини з обмеженими функціональними можливостями, здатність підтримати дитину, свідомлюючи її почуття, цінності та світогляд, навіть якщо вони не збігаються із батьківською позицією, також повага позиції дитини, віра в її сили та можливості, незважаючи на актуальний стан здоров'я.

Психологічне прийняття має торкатися когнітивного, емоційно-змістовного та поведінкового компонентів. До когнітивного компонента можемо віднести необхідні знання щодо розвитку дитини з інвалідністю з усіма складовими її персонального стану, юридичні, медичні та соціальні аспекти допомоги та супроводу такої дитини, а також знання щодо особистісного ресурсування та груп підтримки для батьків дітей із особливими потребами. Емоційно-змістовний компонент має включати прийняття батьками таких дітей як самостійних особистостей, цінність дитячих переживань та прагнень, формування адекватних форм дитячо-батьківської прив'язаності та заохочення соціалізації дитини. Поведінковий компонент пов'язаний з когнітивним та визначається як адекватна взаємодія із дитиною, відповідно до її потреб та бажань, вибудова спільних спілкування та дій щодо розвитку та адаптації дитини до нових умов життєдіяльності (Бондар, 2013).

Розкриємо види особливостей прийняття батьками дітей з особливими потребами (Байда та інші, 2012):

1. Адекватне – прийняття дитини з урахуванням всіх компонентів (когнітивного, емоційно-змістового, поведінкового). Адекватне прийняття допомагає дитини та родині подолати труднощі адаптації, вікових та сімейних криз, вірно оцінити спрямування зусиль кожного члена сім'ї та прогнозувати подальний розвиток родини.

2. Неадкватне – негативне ставлення до дитини з інвалідністю, вбачання в ній джерела родинних проблем, роздратування та ігнорування дитини. Корекція такого виду прийняття можлива лише за формуванням у батьків компоненів психологічного адекватного прийняття та роботи із спеціалістами (психологами, дефектологами, логопедами, медичними та соціальними працівниками). Також важлива підтримка та спілкування з іншими батьками, що маюбть дітей зі сходимим потребами, спостереження за їх поведінкою та спілкуванням в ролині.

3. Суб'єктивне – дитина з особливими потребами сприймається як адекватний член (суб'єкт) суспільства та є повноправний член і ролини і соціальних відносин поза сім'єю. Батьки та оточення не фокусуються на вадах та інвалідності дитини, що допомагає адаптації та соціалізації такої дитин, сприяє толерантності суспільства до осіб з обмеженими можливостями. Формування такого види прийняття залежить як від державного впливу (програми інтеграції осіб із інвалідністю у суспільсті, соціальні служди супроводу тощо), так і від суспільних процесів.

4. Об'єктивне – у такому випадку дитина є ізольованою від суспільства, у батьків проявляється бажання приховати таку дитину, обмежити її спілкування із соціумом. Це супроводжується появою проблем у адаптації та соціалізації lитини, комунікативних проблем. Такий вид прийняття може виправдовуватися захистом дитини від негативних проявів соціуму, образ та насилля, проте уникання будь-якого соціального контакту не створює для дитини повноцінних умов щодо її розвитку. У такому випадку задача батьків – пошук та залучення дитини до безпечного контакту із однолітками.

В залежності від особистісного прийняття або неприйняття дитини формується психологічний та емоційний стан батьків, членів сім'ї і рівень спілкування у родині, коли з'являється дитина із інвалідністю. Вид психологічного прийняття батьками вад та особливостей дитини також формує виховну систему батьківського впливу, визначає модель батьківського виховання й спілкування, відіграє першочергову роль у подальшому розвитку та соціалізації дітей з особливими потребами у суспільстві.

Таким чином, поняття психологічного прийняття дітей з особливими потребами є системним та цілісним, включає в себе прояв різноманітних почуттів до дитини (не лише позитивних), формування когнітивних та поведінкових моделей взаємодії у сімї, які враховують особливості розвитку дитини із інвалідністю.

Література:

1. Архипова С.П., Майборода Г.Я., Тютюнник О.В. Методи та технології роботи соціального педагога: навч. посіб. К. : Слово, 2011.496 с.
2. Бондар Н.О. Передумови виникнення та формування сучасного світогляду щодо моделей інвалідності: міжнародний досвід. *Бізнес Інформ*. 2013. № 3. С. 244-248.
3. Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» ред. від 31.08.2018.
4. Інвалідність та суспільство: навчально-методичний посібник / за заг. редакцією Байди Л.Ю., Красюкової-Еннс О.В. Кол. авторів: Байда Л., Красюкова-Еннс О, Буров С., Азін В, Грибальський Я., Найда Ю. К., 2012. 216 с.